

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

**Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої
освіти**

сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра філософських та соціальних наук

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою *КАТЕУ*

(пост. п. *12* від «*28*» *03* 2019 р.)

Ректор

А.А. Мазаракі

**СОЦІОЛОГІЯ КОНФЛІКТУ /
CONFLICT'S SOCIOLOGY**

ПРОГРАМА

освітній ступінь	бакалавр / bachelor
галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки / Social and behavioral sciences
спеціальність	054 Соціологія / Sociology
спеціалізація	Соціологія економічної діяльності / Sociology of Economic Activity

Київ 2019

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ заборонено

Автори: Латигіна Н.А., д-р політ. наук, проф.,
Гусєва Н.Ю., канд. істор. наук, доц.

Програму обговорено і схвалено на засіданні кафедри філософських та соціальних наук, протокол № 21 від «27» лютого 2019 р.

Рецензент: Кравченко А.А., д-р філос. наук, проф.

Навчально-методичне видання
Соціологія конфлікту /
Conflict's sociology

ПРОГРАМА

освітній ступінь	бакалавр / bachelor
галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки / Social and behavioral sciences
спеціальність	054 Соціологія / Sociology
спеціалізація	Соціологія економічної діяльності / Sociology of Economic Activity

Автори: ЛАТИГІНА Наталія Анатоліївна,
ГУСЄВА Наталія Юріївна

Видавець і виготовлювач
Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156

- © Латигіна Н.А., Гусєва Н.Ю.
- © Київський національний торговельно-економічний університет, 2019

ВСТУП

Історія людства з давніх часів продемонструвала неминучість конфліктів. Вони існували всюди і будуть існувати стільки, скільки існує взаємодія між людьми.

В умовах переходу суспільства до ринкових відносин різко підвищується рівень конфліктності в соціальній та професійній сферах життєдіяльності індивіда. Конфлікти мають місце в діяльності всіх соціальних інститутів, соціальних груп у взаємовідносинах між людьми. За таких умов оволодіння основними знаннями з соціології конфлікту є надзвичайно важливим та необхідним.

Соціологія конфлікту – одна з найважливіших галузей соціології як науки про суспільство, оскільки кожне суспільство, кожна соціальна група, соціальна спільність переживають конфлікти, через них удосконалюють свою організацію і всю життєдіяльність, а інколи втрачають великі надбання й досягнення. Саме цим зумовлені виникнення й розвиток спеціальної галузі соціологічного знання – конфліктології, яка мусить знаходити відповіді на дуже важливі питання функціонування й розвитку суспільства. Це, зокрема, такі питання: чи можливе існування суспільства без конфліктів? Чи є конфлікт виявом дисфункції організацій, девіантної поведінки індивідів і груп, аномалій у суспільному житті, чи це – нормальна, необхідна форма соціальної взаємодії між людьми, соціальними групами, класами, державами?

Навчальна дисципліна «Соціологія конфлікту» є важливим компонентом циклу професійних дисциплін, які вивчаються студентами зі спеціальності 054 «Соціологія». Дисципліна «Соціологія конфлікту» є вибірковою.

Програма дисципліни «Соціологія конфлікту» складається з наступних розділів:

I. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни (компетентності), її місце в освітньому процесі.

II. Зміст дисципліни.

III. Список рекомендованих джерел.

Така структура дисципліни сприяє оволодінню студентів як теоретичними знаннями, так і практичними навичками та компетентностями.

I. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни (компетентності), її місце в освітньому процесі

Дисципліна «Соціологія конфлікту» є однією з галузевих і спеціальних соціологічних теорій в структурі наукового знання. Знання з соціології конфлікту дозволить студентам краще розуміти фундаментальні теоретичні положення та методологію аналізу соціальних конфліктів;

сутність та характеристику конфлікту, його структуру та динаміку; типологію конфліктів; функції конфліктів та способи і методи їх регулювання та розв'язання; основні аспекти та тенденції розгортання соціальних конфліктів в сучасному українському суспільстві; міжнародні конфлікти, їх особливості, методологію та практичне вирішення.

Метою навчальної дисципліни є всебічне вивчення такого феномену як конфлікт – органічної складової суспільних процесів, важливого елементу розвитку суспільно-політичного життя, а також сприяння розвитку у студентів здатності по-науковому аналізувати конфліктні ситуації, виокремлюючи дійсні чинники їх загострення, та вмінню знаходити цивілізовані способи врегулювання і розв'язання конфліктів.

Відповідно до мети визначаються основні **завдання навчальної дисципліни:**

- розглянути еволюцію формування конфліктологічних ідей та охарактеризувати сутність концепту «конфлікт» у сучасних соціологічних теоріях;
- сформувати уявлення про соціальний конфлікт як невід'ємний аспект соціальної реальності, що торкається усіх сфер життєдіяльності;
- з'ясувати основні передумови та причини виникнення соціальних конфліктів в суспільстві, їх рушійні сили та функції;
- з'ясувати учасників та суб'єктивну складову соціальних конфліктів;
- розглянути типологію конфліктів, особливості їх прояву та розгортання;
- ознайомити з особливостями політичних та соціальних конфліктів;
- розглянути методи управління соціальними конфліктами;
- з'ясувати альтернативні підходи до розв'язання конфліктів;
- сформувати навички застосування понятійного й аналітичного інструментарію до аналізу конфліктних явищ і процесів у різних сферах життєдіяльності та вміння вибудовувати конструктивну поведінку з метою оптимізації комунікативної взаємодії;
- отримати навички брати участь у прийнятті рішень, використання механізмів регулювання соціальних конфліктів.

Предметом навчальної дисципліни «Соціологія конфлікту» є його сутність і суб'єкти, закономірності й випадковості виникнення й розвитку, механізм і фази перебігу, соціальні, політичні й економічні наслідки, шляхи і методи розв'язання або запобігання конфлікту.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні **знати:**

- основні поняття й категорії соціології конфлікту;

- об'єктивні й суб'єктивні підстави конфліктності в процесі соціальних взаємодій;
- основні концепції макросоціології і мікросоціології конфлікту;
- мету та функції конфліктів в суспільстві;
- фази й особливості механізму виникнення та розгортання конфлікту;
- стратегії й тактики поведінки у конфлікті, доцільність їх застосування;
- структури й способи налагодження соціальних взаємодій конфліктного характеру;
- критерії типології конфліктів;
- сутнісні характеристики конфліктів у різних сферах суспільного життя;
- технології комунікативного врегулювання конфліктів: протест, посередництво, переговори, маніпуляція;
- особливості протікання й вирішення конфліктів у різних сферах суспільної діяльності й на різних рівнях суспільної системи;
- тенденції розвитку конфліктів глобального, регіонального, локального рівня в сучасних умовах.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні вміти:**

- виявити причини виникнення та передбачити механізм розгортання конфлікту;
- аналізувати динамічні характеристики конфлікту;
- використовувати технології ефективного спілкування та раціональної поведінки у конфлікті;
- вільно користуватися набутими знаннями про закони й закономірності виникнення, протікання, затухання й припинення соціального конфлікту в суспільстві;
- застосовувати оптимальні способи налагодження соціальних взаємодій в процесі конфлікту;
- користуватись методиками врегулювання конфліктів у різних сферах суспільної діяльності;
- професійно організовувати й проводити емпіричні соціологічні дослідження конфліктів в суспільній системі, аналізувати їх та готувати необхідні рекомендації відповідним органам соціального управління.

Місце дисципліни в освітньому процесі. Нормативна навчальна дисципліна «Соціологія конфлікту» є складовою частиною циклу професійної підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 054 «Соціологія», спеціалізації «Соціологія економічної діяльності». Для вивчення дисципліни «Соціологія конфлікту» студенти повинні мати базову підготовку з дисциплін «Філософія», «Правознавство», «Соціальна психологія», «Загальна соціологічна теорія»,

«Соціологія особистості», «Методологія та організація соціологічного дослідження».

Дисципліна розрахована на 180 годин, що відповідає 6 кредитам ЄКТС. Формою підсумкової атестації є екзамен.

II. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Соціологічні теорії про конфлікт як форму соціальної взаємодії

Філософські уявлення про сутність та причини конфліктів. Особливість поглядів представників соціал-дарвінізму на конфлікт (У. Беджгот, Л. Гумплович, У. Самнер, Г. Ратценхофер, А. Смолл).

Діалектична й функціональні моделі соціального конфлікту. Сутність марксистської концепції конфлікту. Р. Дарендорф як творець парадигми конфлікту. Діалектична концепція конфлікту Р. Дарендорфа.

Функціоналістське пояснення конфлікту в концепції Г. Зіммеля. Позитивна функція конфлікту.

Конфлікт як дисфункціональний стан суспільства в структурно-функціоналістській концепції Т. Парсонса. Конфлікт як фактор ушкодження й руйнування соціальної системи.

Модель позитивно-функціонального конфлікту Л. Козера. Л. Козер про внутрішні і зовнішні конфлікти. Позитивні та негативні аспекти конфлікту за Л. Козером.

Аналітичні моделі й загальні системні концепції соціального конфлікту. Модель конфлікту в теорії ігор. Модель конфлікту в теорії рішень. Ігрова концепція конфлікту А. Рапопорта. Теорія ігор і математичний апарат. Конфлікт як гра в концепціях Й. Хейзінга, Е. Берна.

Системно-теоретичний підхід. Концепція конфлікту Н. Луманна. Концепція К. Дойча. Концепція Дж. Бертона.

Конфлікт як система в концепції К. Боулдінга. Аналітична модель соціального конфлікту як системи структурно динамічних показників у концепції Л. Крісберга.

Концепції структурних конфліктів й структурного насилля. Концепція структурного насильства І. Гальтунга. Концепція згоди.

Концепція альтернативних стратегій у конфлікті (Дж. Рубін, Д. Пруйт, Сунг Хе Кім). Динаміка конфлікту.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3, 4, 7.

Додатковий: 11, 12, 13, 15.

Інтернет-ресурси: 24, 28, 29.

Тема 2. Конфлікт як соціальний феномен суспільного життя

Природа і сутність конфлікту. Особливості тлумачення поняття «конфлікт». Конфлікт як складне соціальне явище. Основні ознаки конфлікту (Н. Грішина). Структура конфлікту, його об'єктивні та суб'єктивні складові. Предмет конфлікту. Загальна формула конфлікту. Необхідні і достатні умови виникнення конфлікту. Загальний і спеціальний

характер функцій конфлікту. Конструктивні (інформаційно-пізнавальна, інтеграційна, адаптаційна) та деструктивні функції конфліктів. Межі конфліктів (просторові, часові, суб'єктні).

Конфліктологія у системі наукового знання. Соціологія конфлікту. Праці З. Фрейда, Г. Лебона, Т. Адорно, М. Шерифа, М. Дойча, Д. Скотта, Дж. Сімпсона, програма психологічного тренінгу Горовица-Бордмана, методика ПОІР («Поступові та обопільні ініціативи з розрядки напруження»), Ч. Освуда. Зв'язок соціології конфлікту з іншими науками.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8.

Додатковий: 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 20.

Інтернет-ресурси: 24, 25, 28, 30, 31.

Тема 3. Причини та рушійні сили конфлікту

Перехресний аналіз рушійних сил конфлікту та сфер життєдіяльності людей по О. Здравомислову. Рушійні сили конфліктів.

Причини конфліктів (соціально-політичні і економічні, соціально-демографічні, соціально-психологічні, індивідуально-психологічні). Часткові причини конфліктів.

Об'єктивні причини конфліктів (обмеженість ресурсів, взаємозалежність завдань, розбіжності в цілях, розбіжності в уявленнях і цінностях, розбіжності в манері поведінки і життєвому досвіді, погані комунікації). Суб'єктивні причини конфліктів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 7.

Додатковий: 9, 10, 11, 13, 14, 17, 18, 22.

Інтернет-ресурси: 24, 16, 28, 31.

Тема 4. Динаміка конфлікту та механізми його виникнення

Динаміка конфлікту та його гострота. Поняття про конфліктогени. Сутність і поняття конфліктної ситуації. Сприйняття конфліктної ситуації. Механізм виникнення конфліктів. Сприйняття сторонами конфліктної ситуації. Інцидент.

Життєвий цикл конфлікту. Етапи і фази конфлікту (латентна, демонстративна, агресивна та батальна). Циклічність фаз конфлікту. Умови перебігу конфлікту. Фаза відкритого конфлікту. Ескалація конфлікту. Основні детермінанти завершення конфлікту: припинення конфліктної взаємодії; зменшення розпалу негативних емоцій; врахування статусного стану конфліктуючих; вибір адекватної стратегії поведінки. Ціна конфлікту та ціна виходу з конфлікту. Постконфліктна стадія.

Типи дій в умовах конфлікту. Типи протиборства. Характеристика зовнішніх дій у протиборстві.

Формули конфліктів. Конфлікт за формулою А. Конфліктогени і їх класифікація. Механізм розвитку конфлікту за формулою Б. Механізм розвитку конфлікту за формулою В. Трансактний аналіз конфліктів. Трансактні категорії («Малюк», «Батько», «Дорослий»). Алгоритм трансактного аналізу.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 4, 8.

Додатковий: 10, 11, 13, 14, 17, 20, 22.

Інтернет-ресурси: 25, 26, 27, 30.

Тема 5. Учасники та суб'єктивна складова конфлікту

Учасники конфлікту: люди – індивіди, групи, верстви, класи, етнонаціональні спільноти, організації, громадські та політичні об'єднання, народи і держави, міжнародні співтовариства тощо. Ознаки учасників та суб'єктів конфліктів, їх рольове розподілення. Силкові та ресурсні характеристики учасників конфлікту.

Протидіючі сторони – ключова ланка конфлікту. Ранг опонента в конфлікті. Суб'єкт, що ініціює конфлікт. Групи підтримки в конфлікті. Організатор конфлікту. Посередництво в конфлікті. Конфліктна свідомість.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 4, 5, 7.

Додатковий: 10, 11, 13, 15, 18, 20, 21, 22.

Інтернет-ресурси: 24, 25, 26, 29.

Тема 6. Соціально-психологічні та індивідуально-особистісні чинники конфлікту

Мотиви та цілі учасників взаємодії. Інтереси та поведінка у конфлікті: діалектика взаємозв'язку. Основні стратегії конфліктної взаємодії, доцільність їх застосування. Поведінкові бар'єри та конфліктна поведінка (бар'єр соціальної взаємодії, бар'єр соціального сприйняття та бар'єр негативних емоцій). Вибір стратегії поведінки у конфлікті. Реалізація стратегії «пристосування» (поступок). Стратегія «уникання» (бездіяльність). Види тактик конфліктного протистояння. Три головні моделі поведінки у конфлікті (три типи суб'єктів). Суперництво (конкуренція). Співробітництво (проблемно-вирішуюча стратегія). Стресостійкість як спосіб запобігання конфліктам.

Конфліктність особистості. Основні типи конфліктогенних особистостей. Сутність та основні різновиди психологічних впливів на іншу людину. Базові вимоги конструктивного впливу. Конструктивна суперечка за Кратохвілом. Види психологічного протистояння впливу.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 7.

Додатковий: 9, 10, 11, 19.

Інтернет-ресурси: 24, 25, 27, 31.

Тема 7. Класифікація та типи конфліктів

Основні критерії класифікації конфліктів. Міжособистісні та міжгрупові конфлікти. Міжособистісний або діадний конфлікт як найбільш поширений тип конфлікту, особливості його перебігу. Основні психологічні причини виникнення міжособистісних конфліктів. Конфлікт між особистістю і групою.

Поняття міжгрупового конфлікту: основні аспекти та особливості. Внутрішньоособистісний конфлікт, його показники, характерні ознаки, основні причини. Класифікація внутрішньоособистісних конфліктів на основі ціннісно-мотиваційної сфери. Три типи внутрішньоособистісного конфлікту за К. Левінім. Когнітивний дисонанс та шляхи його подолання.

Конфлікти «плюс-плюс», «плюс-мінус», «мінус-мінус», рольові конфлікти. Відкриті і закриті конфлікти. Вертикальні і горизонтальні конфлікти. Об'єктні і безоб'єктні конфлікти.

Когнікативні конфлікти, конфлікти інтересів, конфлікти цінностей. Конфлікти етикету. Функціональні і дисфункціональні конфлікти. Закриті і відкриті конфлікти. Реалістичні та нереалістичні конфлікти. Конструктивні та деструктивні конфлікти.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 7, 8.

Додатковий: 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 20, 22.

Інтернет-ресурси: 24, 25, 26, 28, 30.

Тема 8. Соціальний конфлікт. Суспільна криза

Прояви соціального конфлікту. Рівні соціальної організації і конфлікт. Сутність і природа соціального конфлікту. Предмет і об'єкт соціального конфлікту. Функції соціального конфлікту. Суб'єкти соціальних конфліктів.

Нерівність статусів як основа соціального конфлікту. Соціальна стратифікація і соціальна мобільність як передумови конфлікту. Насильство в конфлікті та його види. Теорія насильства та миру Й. Галтунга. Структурне та культурне насильство як джерела соціального конфлікту в соціумі.

Ідеологічні конфлікти. Конфлікти у сфері моралі і права. Конфлікти у сфері мистецтва. Основні шляхи вирішення соціальних конфліктів.

Конфлікти у сім'ї. Характеристика конфліктності сімейних відносин. Попередження конфліктів в системі «батьки-діти».

Глобальні і регіональні конфлікти. Конфлікти між суспільством і природою.

Етнонаціональний конфлікт: передумови формування, форми прояву, класифікація та методи вирішення етнічних конфліктів.

Суспільна криза і катастрофа. Типи соціальних криз. Особливості структури соціальної кризи.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 4, 6.

Додатковий: 10, 11, 13, 15, 20, 23.

Інтернет-ресурси: 24, 25, 28, 32.

Тема 9. Соціологія економічних конфліктів

Поняття економічного конфлікту. Причини виникнення соціально-економічного конфлікту. Види економічних конфліктів.

Конкуренція й конфлікт. Конфлікт і потенціал конфліктності в економічній сфері. Торговельні війни.

Боротьба за економічне панування. Трудові конфлікти. Причини та рушійні сили трудових конфліктів. Характерні риси видів трудових конфліктів. Конфлікт у системі відносин власності. Методи врегулювання економічних і трудових конфліктів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3, 4, 7, 8.

Додатковий: 11, 13, 15, 18, 23.

Інтернет-ресурси: 25, 26, 27, 28, 29, 31.

Тема 10. Соціологія досліджень політичних конфліктів. Політична криза

Конфлікти в сфері політики. Поняття політичного конфлікту. Предмет політичного конфлікту. Влада й панування як предмет конфлікту.

Типи політичних конфліктів. Внутрішньополітичні конфлікти. Бюрократизація конфлікту. Конфлікт еліт. Конфлікт і згода груп інтересів із приводу влади. Боротьба за політичне панування.

Міжнародний політичний конфлікт. Суб'єкти міжнародного політичного конфлікту. Виникнення міжнародного конфлікту. Специфіка суб'єктів, причин міжнародних конфліктів. Політичні конфлікти в репресивних та демократичних режимах.

Політизація соціальних конфліктів. Етнополітичні конфлікти. Війна як найбільш гострий конфлікт. Насильство й політичний конфлікт.

Поняття і типологія політичних криз. Політична криза як делегітимація структур влади. Зовнішньополітичні і внутрішньополітичні кризи (урядові, парламентські, конституційні та ін.). Кризи політичного розвитку.

Форми політичної кризи: криза легітимності; криза ідентичності; криза політичної участі; криза проникнення; криза розподілу. Управлінська діяльність і конфлікт. Криза розподілу влади.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3, 4, 7, 8.

Додатковий: 11, 12, 13, 14, 18, 21, 22.

Інтернет-ресурси: 24, 25, 26, 27, 28, 31.

Тема 11. Шляхи запобігання та вирішення конфліктів

Основні підходи до попередження конфліктів. Детермінанти безконфліктної поведінки. Технології ефективного спілкування та раціональної поведінки у конфлікті.

Суб'єктивна умова запобігання конфлікту. Поняття асертивної поведінки. Умови та правила розв'язання конфлікту. Моделі поведінки в конфліктній ситуації (конструктивна, деструктивна, конформістська). Типові помилки учасників конфліктної взаємодії.

Форми і способи запобігання, регулювання і рішення конфліктів. Компроміс. Особливості вирішення конфліктів і підтримки консенсусу в різних соціальних системах. Рівні консенсусу. Криза консенсусу. Попередження і стимулювання конфліктів. Прогнозування конфліктів. Етапи часткового і повного запобігання конфліктів. Стратегія запобігання конфлікту. Методи врегулювання конфліктів.

Розробка стратегій вирішення конфлікту. «Силова», компромісна і «інтегративна» моделі вирішення конфлікту. Демократичний процес контролю над конфліктними ситуаціями.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3, 5, 7, 8.

Додатковий: 9, 11, 12, 13, 15, 16, 20, 22, 23.

Інтернет-ресурси: 24, 25, 26, 27, 28, 33.

Тема 12. Альтернативні підходи до розв'язання конфліктів

Переговори як метод урегулювання конфліктів і спосіб підтримки соціальної конвенції. Можливість переговорів в залежності від стадії конфлікту. Методи переконання співбесідника. Переваги та особливості переговорів.

Посередництво як спосіб вирішення конфліктів і налагодження співробітництва. Техніки ефективного слухання. Етнокультурна специфіка ведення переговорів. Фасилітація як одна із процедур розв'язання конфлікту (сутність, особливості, методи). Сутність та основні ознаки процесу медіації. Сфери застосування медіації. Сепаратна зустріч. Демократичний процес контролю над конфліктними ситуаціями.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 5, 6, 8.

Додатковий: 9, 11, 13, 18, 21, 22, 23.

Інтернет-ресурси: 24, 25, 26, 28, 32, 33.

Тема 13. Кризи, конфлікти та згода в сучасному українському суспільстві

Системний конфлікт як показник трансформації українського суспільства. Кризовий розвиток українського суспільства.

Соціально-політичні конфлікти в Україні, їх природа та сутність. Соціальна база конфліктів в українському суспільстві. Демократія й конфлікт. Соціально орієнтована економіка й правова держава. Громадянське суспільство, конфлікт і консенсус.

Механізми регулювання соціально-політичних конфліктів в умовах трансформації українського суспільства. Способи й перспективи вирішення соціальних конфліктів. Соціальна справедливість і компроміс.

Криза розподілу влади. Політична криза як делегітимація структур влади. Політична криза: особливості розвитку в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 4, 5, 8.

Додатковий: 12, 16, 21, 23.

Інтернет-ресурси: 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.

ІІІ. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ*

Основний

1. Гуменюк Л.Й. Соціальна конфліктологія: підручник / Л.Й. Гуменюк. – Львів: ЛДУВС, 2015. – 563 с.

2. Дуткевич Т. Конфліктологія з основами психології управління: навч. посіб. перевид. / Т. Дуткевич. – К.: Центр учб. л-ри, 2016. – 455 с.

3. Калаур С.М. Соціальна конфліктологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С.М. Калаур, З.З. Фалинська. – Тернопіль: Астон, 2010. – 360 с.

4. Коваленко Д.В. Конфліктологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Д.В. Коваленко, І.М. Шалімова, О.М. Керницький. – Х.: Точка, 2012. – 221 с.

5. Конфліктологія та медіація: навч. посіб. / уклад. В.І. Докаш. – Чернівці: ЧНУ: Рута, 2018. – 247 с.

6. Конфліктологія: навч. посіб. / Л.М. Герасіна, М. П. Требін, В.Д. Воднік та ін. – Х.: Право, 2012. – 128 с.

7. Крутінь Г.І. Соціологія конфлікту: практикум / Г.І. Крутінь, Н.В. Чубур. – К.: КНЕУ, 2010. – 152 с.

8. Тихомирова Є.Б. Конфліктологія та теорія переговорів: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Є.Б. Тихомирова, С.Р. Постоловський. – Рівне: Перспектива, 2014. – 398 с.

Додатковий

9. Вашека Т.В. Психологія спілкування: навч.-метод. комплекс / Т.В. Вашека, І.С. Гічан. – К.: Книжкове видав. НАУ, 2006. – 183 с.

10. Ващенко І.В., Гиренко С.П. Конфлікти великих соціальних груп: навч. посіб. / І.В. Ващенко, С.П. Гиренко. – Х.: Бурун Книга, 2006. – 208 с.

11. Гиренко С.П. Практична конфліктологія: навч. посіб. / С.П. Гиренко. – Х.: [ХНУВС], 2010. – 184 с.

12. Гірник А.М. Основи конфліктології. Навчальний посібник для студ.вищ. навч.закл. – К.: Києво-Могилянська академія. – 2010. – 222с.

13. Даниленко О.А. Социологическое измерение конфликта / О.А. Даниленко. – Х.: Издательский центр Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина, 2003. – 242 с.

14. Даниленко О.А. Язык конфликта в трансформирующемся обществе: от конструирования истории – к формированию социокультурных идентичностей / О.А. Даниленко. – Вильнюс: ЕГУ, 2007. – 402 с.

15. Ємельяненко Л.М., Петюх В.М., Торгова Л.В., Гриненко А.М. Конфліктологія: Навчальний посібник / Л.М. Ємельяненко, В.М. Петюх, Л.В.Торгова, А.М. Гриненко. – Київ: КНЕУ, 2003. – 315 с.

16. Жаворонкова Г.В. [та ін.]. Управління конфліктами: текст лекцій: навч. посібник / Г.В. Жаворонкова, О. М. Скібіцький, Т. В. Сівашенко, О.І. Туз. – К.: Кондор, 2011. – 172 с.

17. Козаков В. Сучасна соціологія конфлікту: образ соціальної реальності / В. Козаков // Соціологічна теорія: традиції та сучасність: Навчальний посібник / За ред. А. Ручки. – К.: 2007. – С. 228-257.

18. Конфлікти: Структура, ескалація, залагодження: навч. посібник / А.М. Гірник, А.Ю. Бобро. - 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Основи, 2004. – 175 с.

19. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта: учеб. пособие. – Киев: МАУП, 2010. – 256 с.

20. Прибутько П.С. Конфліктологія: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / П.С. Прибутько. – К.: КНТ, 2010. – 131 с.

21. Примуш М.В. Політична конфліктологія: теорія та практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М.В. Примуш, О.В. Ключев. – Донецьк: Юго-Восток, 2011. – 198 с.

22. Титаренко Л.М. Конфліктологія. Профілактика конфліктів в організаціях: навч. посіб. / Л. М. Титаренко, В. В. Завальнюк. – Одеса: Юридична література, 2010. – 293 с.

23. Яхно Т.П. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т.П. Яхно, І.О. Куревіна. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 176 с.

Інтернет-ресурси

24. <http://www.sau.kiev.ua> – офіційний сайт соціологічної асоціації України.

25. <http://www.i-soc.com.ua> – офіційна сторінка Інституту соціології НАН України.

26. <http://www.razumkov.org.ua> – офіційний сайт українського центру економічних та політичних досліджень ім. Разумкова (представлені результати досліджень, діаграми, кількісні показники, наводяться дані порівняльних досліджень).

27. <http://www.socis.kiev.ua> – сайт центру соціальних та маркетингових досліджень (Київ), викладено багатий емпіричний матеріал (результати соціологічних досліджень, публікації центру, статистичні дані).

28. <http://www.socium.info/library.html> – бібліотека соціологічної літератури.

29. <http://www.sociopolis.ua/uk> – Центр соціологічних та політичних досліджень «Соціополіс».

30. <http://www.kiis.com.ua> – Київський міжнародний інститут соціології (КМІС).

31. <http://www.uisr.org.ua> – Український інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка .

32. <http://www.agency.org.ua> – Агентство моделювання ситуацій.

33. <http://ucgi.com.ua> – Український інститут корпоративного управління.

**Курсивом визначено джерела та літературу, яка наявна в бібліотеці КНТЕУ.*